

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Юридичний факультет
Кафедра історії та теорії держави і права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор
Котляр Ю. В.
“31” 08 2023 року

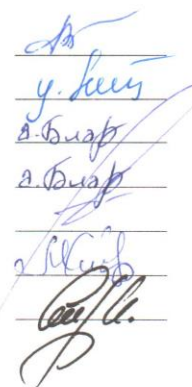
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА
ВИРШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ»**

Спеціальність 081 «Право»

Розробник
Завідувач кафедри розробника
Завідувач кафедри спеціальності
Гарант освітньої програми
Декан юридичного факультету
Т.в.о. директора НН ІПО
Начальник НМВ

Валецька О.В.
Лісна І.С.
Блага А.Б.
Блага А.Б.
Січко Д.С.
Зуб К. М.
Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Правове регулювання оплати праці та вирішення трудових спорів	
Галузь знань	08 Право	
Спеціальність	081 Право	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Право	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	В межах додаткових освітніх послуг	
Курс навчання	IV	
Навчальний рік	2024-2025	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	VIII	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредити /120 годин	
Структура курсу: <ul style="list-style-type: none"> – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів 	Денна форма	Заочна форма
	34 год. лекцій	
	34 год. семінарських занять 52 год. самостійної роботи студентів	
Відсоток аудиторного навантаження	57 %	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	Залік (VIII семестр)	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Інститут оплати праці та інститут трудових спорів є базовими інститутами трудового права. Порушення їх основних норм є причиною виникнення більшості звернень до суду.

Мета: є засвоєння студентами знань про сучасний стан правових норм, які регулюють відносини у сфері оплати праці і вирішення індивідуальних та колективних трудових спорів, тенденції їх розвитку та практику застосування; знань основних засад і принципів функціонування інституту оплати праці, інституту трудових спорів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Правове регулювання оплати праці та вирішення трудових спорів» є

1) ознайомити студентів із теоретичними, методологічними та методичними положеннями інститутів оплати праці та трудових спорів;

2) навчити студентів визначати зміст правовідносин у цих сферах та використовувати механізми захисту при порушенні законодавства у цих сферах;

3) виробити у студентів практичні навички самостійно працювати, скласти процесуальні документи та самостійно тлумачити трудове законодавство;

4) навчити розв'язувати практичні ситуації.

Згідно з Стандартом вищої освіти України після вивчення дисципліни «Правове регулювання оплати праці та вирішення трудових спорів» студент здобуває:

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 11	Здатність реалізувати свої права та свої обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
Спеціальні (фахові предметні) компетентності (СК)	
СК 8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
СК 10	Знання і розуміння соціальної природи трудових відносин та їх правового регулювання.
СК 15	Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування.

3. Програма навчальної дисципліни Денна форма

№	Назва розділів та тем	Всього	За формами занять, годин		
			Лек.	Семі нар.	СРС
	Правове регулювання оплати праці				
1.	Історико-правовий аспект становлення інституту оплати праці		2	2	3
2.	Міжнародно-правове регулювання оплати праці		2	2	3
3.	Поняття, структура та функції заробітної плати		2	2	3
4.	Держане регулювання оплати праці		2	2	3
5.	Проблеми договірного регулювання оплати праці		2	2	3
6.	Організація оплати праці на підприємстві. Норми, системи та форми оплати праці		2	2	3
7.	Організація оплати праці на підприємстві. Доплати та надбавки.		2	2	3
8.	Право працівника на оплату праці та його захист		4	4	3
	Правове регулювання трудових спорів				
9.	Поняття, ознаки, причини виникнення та класифікація трудових спорів.		2	2	3
10.	Вирішення індивідуального трудового спору у КТС		2	2	3
11.	Процесуальні особливості вирішення індивідуальних трудових спорів в судах		2	2	3
12.	Особливості судового розгляду окремих категорій трудових спорів		2	2	4
13.	Особливий порядок вирішення індивідуальних трудових спорів		2	2	4
14.	Поняття, види колективних трудових спорів.		2	2	4
15.	Порядок вирішення колективних трудових спорів примирними комісіями. трудовим арбітражем.		2	2	4
16.	Правове регулювання страйку		2	2	3
	Разом за курс		34	34	52

4. Зміст навчальної дисципліни

1.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Лекція 1. Історико-правовий аспект становлення інституту оплати праці 1. Формування та становлення інституту оплати праці в дореволюційний період 2. Особливості правового регулювання оплати праці у радянський період 3. Розвиток інституту оплати праці в умовах незалежності Української держави
2	Лекція 2. Міжнародно-правове регулювання оплати праці 1. Питання оплати праці в усіх світових (універсальних) міжнародних актах. 2. Європейські стандарти у сфері оплати праці. 3. Захист права працівників на оплату праці у Конвенціях та Рекомендаціях МОП. 4. Двосторонні угоди України щодо регулювання трудових відносин, у тому числі, заробітної плати.
3	Лекція 3. Поняття, структура та функції заробітної плати 1. Поняття оплати праці як економічної та правової категорії 2. Особливості структури заробітної плати 3. Загальна характеристика принципів регулювання оплати праці. 4. Поняття та класифікація функцій заробітної плати..
4	Лекція 4. Державне регулювання оплати праці 1.. Поняття державного регулювання оплати праці. 2. Мінімальна заробітна плата та проблеми її встановлення. 3. Інші норми і гарантії у сфері оплати праці.
5	Лекція 5. Проблеми договірного регулювання оплати праці 1. Поняття договірного регулювання оплати праці та його види. 2. Колективно-договірне регулювання оплати праці. 3. Індивідуально-договірне регулювання оплати праці.
6	Лекція 6. Організація оплати праці на підприємстві. Ч. 1 1. Норми праці та їх види. 2. Системи та форми оплати праці 3. Преміювання.
7	Лекція 7. Організація оплати праці на підприємстві. Ч. 2.

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Доплати та надбавки до заробітної плати. 2. Строки та порядок виплати заробітної плати.
8	<p>Лекція 8. Право працівника на заробітну плату та його захист</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відрахування із заробітної плати. 2. Індexсація заробітної плати. 3. Компенсація у разі затримки виплати заробітної плати.
9	<p>Лекція 9. Право працівника на заробітну плату та його захист</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обчислення середньої заробітної плати. 2. Відповідальність за порушення у сфері оплати праці.
10	<p>Лекція 10. Поняття, ознаки, причини виникнення та класифікація трудових спорів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та ознаки трудових спорів. 2. Причини виникнення трудових спорів. 3. Класифікація трудових спорів
11	<p>Лекція 11. Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів в КТС.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порядок створення КТС 2. Процедура розгляду індивідуального трудового спору в КТС. 3. Порядок виконання рішень КТС.
12	<p>Лекція 12. Процесуальні особливості індивідуальних трудових спорів у судах</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Право на звернення до суду за захистом своїх трудових прав в контексті конституційних прав. 2. Процесуальні особливості звернення та розгляду судами трудових спорів. 3. Виконання рішення суду щодо розгляду трудових спорів.
13	<p>Лекція 13. Особливості судового розгляду окремих категорій трудових спорів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розгляд індивідуальних трудових спорів щодо поновлення на роботі 2. Характеристика розгляду індивідуальних трудових спорів щодо захисту заробітної плати та відшкодування матеріальної шкоди 3. Характеристика розгляду індивідуальних трудових спорів щодо відшкодування матеріальної шкоди роботодавцю
14	<p>Лекція 14. Особливий порядок розгляду індивідуальних трудових спорів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості розгляду трудових спорів суддів. 2. Особливості розгляду трудових спорів прокурорів.
15	<p>Лекція 15. Поняття, види колективних трудових спорів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види колективних трудових спорів.

	2. Причини виникнення колективних трудових спорів.
14	<p>Лекція 16. Порядок вирішення колективних трудових спорів примирними комісіями. трудовим арбітражем.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правовий статус примирних комісій. 2. Правовий статус трудового арбітражу. 3. Правовий статус Національної служби посередництва і примирення.
15	<p>Лекція 17. Правове регулювання страйку.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Право на страйк та його реалізацію. 2. Правові наслідки законного та незаконного страйку. 3. Відповідальність осіб, винних в порушенні законодавства про колективні трудові спори (конфлікти)

1.2. План семінарських занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Семінар 1. Історико-правовий аспект становлення інституту оплати праці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Формування та становлення інституту оплати праці в дореволюційний період 2. Особливості правового регулювання оплати праці у радянський період 3. Розвиток інституту оплати праці в умовах незалежності Української держави
2	<p>Семінар 2. Міжнародно-правове регулювання оплати праці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Питання оплати праці універсальних (універсальних) міжнародних актах. 2. Європейські стандарти у сфері оплати праці. 3. Захист права працівників на оплату праці у Конвенціях та Рекомендаціях МОП. 4. Двосторонні угоди України щодо регулювання трудових відносин, у тому числі, заробітної плати.
3	<p>Семінар 3. Поняття, структура та функції заробітної плати</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття оплати праці як економічної та правової категорії 2. Особливості структури заробітної плати 3. Загальна характеристика принципів регулювання оплати праці. 4. Поняття та класифікація функцій заробітної плати..
4	<p>Семінар 4. Державне регулювання оплати праці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття державного регулювання оплати праці. 2. Мінімальна заробітна плата та проблеми її встановлення. 3. Інші норми і гарантії у сфері оплати праці.

5	<p>Семінар 5. Проблеми договірного регулювання оплати праці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття договірного регулювання оплати праці та його види. 2. Колективно-договірне регулювання оплати праці. 3. Індивідуально-договірне регулювання оплати праці.
6	<p>Семінар 6. Організація оплати праці на підприємстві. Ч. 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Норми праці та їх види. 2. Системи та форми оплати праці 3. Преміювання.
7	<p>Семінар 7. Організація оплати праці на підприємстві. Ч. 2.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Доплати та надбавки до заробітної плати. 2. Строки та порядок виплати заробітної плати.
8	<p>Семінар 8. Право працівника на заробітну плату та його захист</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відрахування із заробітної плати. 2. Індексація заробітної плати. 3. Компенсація у разі затримки виплати заробітної плати.
9	<p>Семінар 9. Право працівника на заробітну плату та його захист</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обчислення середньої заробітної плати. 2. Відповідальність за порушення у сфері оплати праці.
10	<p>Семінар 10. Поняття, ознаки, причини виникнення та класифікація трудових спорів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та ознаки трудових спорів. 2. Причини виникнення трудових спорів. 3. Класифікація трудових спорів
11	<p>Семінар 11. Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів в КТС.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порядок створення КТС 2. Процедура розгляду індивідуального трудового спору в КТС. 3. Порядок виконання рішень КТС.
12	<p>Семінар 12. Процесуальні особливості індивідуальних трудових спорів у судах конституційних прав.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Право на звернення до суду за захистом своїх трудових прав в контексті конституційних прав. 2. Процесуальні особливості звернення та розгляду судами трудових спорів. 3. Виконання рішення суду щодо розгляду трудових спорів.
13	<p>Семінар 13. Особливості судового розгляду окремих категорій трудових спорів.</p>

	<p>1. Розгляд індивідуальних трудових спорів щодо поновлення на роботі</p> <p>2. Характеристика розгляду індивідуальних трудових спорів щодо захисту заробітної плати та відшкодування матеріальної шкоди</p> <p>3. Характеристика розгляду індивідуальних трудових спорів щодо відшкодування матеріальної шкоди роботодавцю</p>
14	<p>Семінар 14. Особливий порядок розгляду індивідуальних трудових спорів.</p> <p>1. Особливості розгляду трудових спорів суддів.</p> <p>2. Особливості розгляду трудових спорів прокурорів.</p>
15	<p>Семінар 15. Поняття, види колективних трудових спорів.</p> <p>3. Поняття та види колективних трудових спорів.</p> <p>4. Причини виникнення колективних трудових спорів.</p>
16	<p>Семінар 16. Порядок вирішення колективних трудових спорів примирними комісіями. трудовим арбітражем.</p> <p>1. Правовий статус примирних комісій.</p> <p>2. Правовий статус трудового арбітражу.</p> <p>3. Правовий статус Національної служби посередництва і примирення.</p>
17	<p>Семінар 17. Правове регулювання страйку.</p> <p>1. Право на страйк та його реалізацію.</p> <p>2. Правові наслідки законного та незаконного страйку.</p> <p>3. Відповідальність осіб, винних в порушенні законодавства про колективні трудові спори (конфлікти)</p>

1.3. Завдання для самостійної роботи

Написання реферату (самостійний пошук, опрацювання матеріалу)

Теми рефератів

1. Міжнародні стандарти трудових прав особи в конвенціях та рекомендаціях МОП.
2. Гармонізація трудового законодавства з міжнародним правом.
3. Середня заробітна плата в державах Європи та США.
4. Погодинна мінімальна заробітна плата в державах світу.
5. Договірне регулювання оплати праці у державах Європи.
6. Умови оплати праці у контракті.
7. Правове регулювання доплат та надбавок у проекті Трудового кодексу України.
8. Доплати та надбавки в державах Європи.
9. Системи оплати праці у світі та тенденція їх запровадження в Україні.
10. Особливості розгляду трудових спорів апеляційною інстанцією.
11. Статистика розгляду індивідуальних трудових спорів у минулому та поточному році.

12. Запрудження Трудового процесуального кодексу України.
13. Медіація при вирішенні трудових спорів.
14. Діяльність НСПП щодо запобігання трудових спорів.
15. Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів у світі.
16. Шведський досвід вирішення колективних трудових спорів.
17. Вдосконалення законодавства щодо порядку вирішення колективних трудових спорів.
18. Створення страйкового фонду.
19. Види страйків.
20. Порядок визнання страйку незаконним.

Підготовка реферату: за виконання реферату студент може отримати максимально 10 балів. Студент обирає одну із тем, запропонованих викладачем або визначається з темою самостійно, обов'язково узгодивши її з викладачем. Метою написання реферату є поглиблене вивчення студентом окремого питання із курсу, що вивчається, шляхом опрацювання додаткової літератури по даній темі. Ознайомлення з точками зору вчених по даному питанню і визначення своєї позиції має сприяти набуття навичок самостійної роботи з науковою літературою.

1.4. Забезпечення освітнього процесу

Вимагає використання проектору на лекційних заняттях (з окремих тем)

Зразок залікового білету:

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – бакалавр

Спеціальність 081 «Право»

Семестр VIII

Навчальна дисципліна «Правове регулювання оплати праці та вирішення трудових спорів»

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ №

1. Структура заробітної плати.
2. Особливий порядок вирішення трудових спорів.

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права
Протокол № _____ від „__” _____ 20__ року

Завідувач кафедри історії та теорії держави і права _____ **І. С. Лісна**

Екзаменатор _____ **О. В. Валецька**

5. Підсумковий контроль

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами навчального матеріалу на підставі результатів виконання ними завдань і певних видів роботи під час семінарських занять. До підсумкового контролю у вигляді заліку студент допускається, якщо не має заборгованості, виконав навчальний план дисципліни, що передбачає обов'язкове позитивне оцінювання всіх передбачених видів аудиторних робіт (семінарських занять), самостійної роботи та індивідуальних завдань відповідно до умов визначення рейтингу, набрав у семестрі певну кількість балів: для заліку не менше 30 балів.

Перелік питань, які виносяться на залік:

Питання до заліку

1. Формування та становлення інституту оплати праці в дореволюційний період.
2. Особливості правового регулювання оплати праці у радянський період.
3. Розвиток інституту оплати праці в умовах незалежності Української держави.
4. Питання оплати праці всесвітніх (універсальних) міжнародних актах.
5. Європейські стандарти у сфері оплати праці.
6. Захист права працівників на оплату праці у Конвенціях та Рекомендаціях МОП.
7. Двосторонні угоди України щодо регулювання трудових відносин, у тому числі, заробітної плати.
8. Поняття оплати праці.
9. Поняття заробітної плати як економічної та правової категорії.
10. Суттєві ознаки заробітної плати.
11. Особливості структури заробітної плати.
12. Загальна характеристика принципів регулювання оплати праці.
13. Поняття та класифікація функцій заробітної плати
14. Поняття державного регулювання оплати праці.
15. Мінімальна заробітна плата та проблеми її встановлення.
16. Інші норми у сфері оплати праці.
17. Інші гарантії у сфері оплати праці.
18. Поняття договірного регулювання оплати праці та його види.
19. Колективно-договірне регулювання оплати праці.
20. Питання заробітної плати у колективному договорі.
21. Індивідуально-договірне регулювання оплати праці.
22. Норми праці та їх види.
23. Системи оплати праці.
24. Форми оплати праці.
25. Преміювання: поняття та види.
26. Доплати до заробітної плати.
27. Надбавки до заробітної плати
28. Строки виплати заробітної плати.
29. Порядок виплати заробітної плати.
30. Відрахування із заробітної плати відповідно до законодавства.
31. Відрахування із заробітної плати за рішенням роботодавця.
32. Індexсація заробітної плати.
33. Компенсація у разі затримки виплати заробітної плати.
34. Обчислення середньої заробітної плати.
35. Відповідальність за порушення у сфері оплати праці.
36. Поняття та ознаки трудових спорів.
37. Ознаки трудових спорів.
38. Співвідношення понять "трудоий спір" та "трудоий конфлікт".
39. Причини виникнення трудових спорів.

40. Класифікація трудових спорів.
41. Створення та повноваження КТС.
42. Вирішення індивідуальних трудових спорів у КТС.
43. Виконання рішення КТС.
44. Спори, які розглядаються виключно у судовому порядку.
45. Особливості розгляду трудових спорів суддів.
46. Особливості розгляду трудових спорів прокурорів.
47. Право на звернення до суду за захистом своїх трудових прав в контексті конституційних прав.
48. Процесуальні особливості звернення та розгляду судами трудових спорів.
49. Виконання рішення суду щодо розгляду трудових спорів.
50. Розгляд індивідуальних трудових спорів щодо поновлення на роботі.
51. Характеристика розгляду індивідуальних трудових спорів щодо захисту заробітної плати.
52. Характеристика розгляду індивідуальних трудових спорів щодо відшкодування матеріальної шкоди працівником.
53. Колективні трудові спори: поняття та рівні.
54. Колективні трудові спори: підстави виникнення.
55. Правовий статус примирних комісій.
56. Правовий статус трудового арбітражу.
57. Правовий статус Національної служби посередництва і примирення.
58. Право на страйк та його реалізацію.
59. Правові наслідки законного та незаконного страйку.
60. Відповідальність осіб, винних в порушенні законодавства про колективні трудові спори (конфлікти).

Максимальна кількість балів за залік – 30. Заліковий білет містить 2 теоретичних питання. Розгорнута відповідь на 1 питання (з відповідями на додаткові уточнюючі питання) оцінюється макс. 15 балів:

<i>Відповідь на питання залікового білету</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
<i>1 питання</i>	<i>15</i>
<i>2 питання</i>	<i>15</i>
<i>Всього</i>	<i>30</i>

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів	
1	Усна відповідь на семінарському занятті	40 (12*5)	
2	Реферат	10	
3	Залік	30	
	Всього	100	
Самостійна робота			
1	Тези доповіді на студентську конференцію	10	
2	Участь у заходах неформального навчання	10	
	Всього	20	

Усна відповідь на семінарських заняттях включає в себе: опитування по будь-якому питанню, винесеному на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання

інших студентів, запитання студентів до інших студентів, доповнень відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), вирішення ситуаційних завдань з необхідною аргументацією та посиланням на законодавство. Максимальна кількість балів може бути виставлена студентам, підготовленим до відповідей на усі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Підготовка письмового експрес-опитування спонукає до вивчення термінології та з'ясування змісту основних понять з трудового права. Проводиться протягом 5-7 хвилин на початку семінарського заняття і включає завдання по розкриттю основних понять.

Реферат. Макс. оцінка – 10 балів. Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів:

1) якість виконаного реферату – максимальна оцінка виставляється (7 б.), якщо студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень, наведених різними авторами в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використовував фактичні та статистичні дані; продемонстрував знання законодавчих та нормативних актів України, підручників, посібників. Реферат містить всі необхідні структурні елементи (титульну сторінку, план, вступ, основну частину, висновки, список використаної літератури). Оформлення бібліографічного списку відповідає чинним вимогам.

2) якість захисту (презентації) реферату – максимальна оцінка виставляється (3 б.), якщо презентація пов'язана з метою і предметом дослідження; результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження, презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕФЕРАТІВ

Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів: 1) якість виконаного реферату; 2) якість захисту (презентації) реферату.

Оцінювання тексту реферату:

9-10 БАЛІВ: студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень, наведених різними авторами в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використовував фактичні та статистичні дані; продемонстрував знання законодавчих та нормативних актів України, підручників, посібників. Реферат містить всі необхідні

структурні елементи (титульну сторінку, зміст, вступ, основну частину, висновки, список використаної літератури). Оформлення бібліографічного списку відповідає чинним вимогам (ДСТУ 8302:2015).

7-8 БАЛІВ: студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень, наведених різними авторами в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; але не в повній мірі аргументував власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; недостатньо використав фактичні та статистичні дані. Реферат містить всі необхідні структурні елементи (титульну сторінку, зміст, вступ, основну частину, висновки, список використаної літератури). Оформлення бібліографічного списку відповідає чинним вимогам.

5-6 БАЛІВ: структура реферату в основному витримана, студент вірно виконав більшу частину роботи, але при написанні допущені неточності, недостатньо логічних та обґрунтованих пояснень, допущені незначні помилки у формулюванні термінів і категорій. В матеріалах відсутні необхідні докази та аргументи, студент лише частково висвітлює тему. Зроблені висновки є помилковими або поверховими. Реферат містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми і свідчить про нездатність студента зрозуміти її зміст.

3-4 БАЛІ: є неточності у структурній побудові реферату, зміст реферату є переказом тексту 2-3 підручників, обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми; має бути нове посилання на кожній сторінці на інше (нове) джерело без повторень.

0 БАЛІВ: текст реферату в основному повторює текст підручника або Інтернет-джерела, тема реферату не розкрита, є істотні недоліки у структурі реферату; студент зовсім не висвітлює дискусійну тему або висвітлює її неправильно. Не витримана структура реферату. Текст реферату є повністю ідентичним тексту одного підручника або іншого джерела.

Оцінювання захисту (презентації) реферату:

5 БАЛІВ: презентація пов'язана з метою і предметом дослідження; результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження, презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження.

4 БАЛІ: всі частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, результати дослідження узагальнюються з метою формулювання висновків за темою дослідження, презентація має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему дослідження, презентація починається із вступу, надає інформацію в певному порядку і завершується викладенням важливих моментів дослідження.

3 БАЛІ: основні частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, але деякі фрагменти не мають відношення до теми, деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими, презентація має в основі декілька ключових положень, однак вони переважані інформацією або позбавлені інформації, презентація має вступ і висновки, однак вони не спонукають замислитись над темою дослідження. послідовність надання інформації не сприяє повністю розкрити тему дослідження.

2 БАЛІ: презентація має тему, однак багато її частин не має відношення до теми дослідження, висновки практично відсутні або є нелогічними, в презентації не визначені ключові положення, презентація не містить вступу і висновків. побудова презентації не дає чіткого уявлення про тему дослідження.

1 БАЛ: презентація є простим переказом тексту підручника або Інтернет-джерела, студент може відповісти на запитання щодо основного змісту теми.

0 БАЛІВ: студент не здатний самостійно відтворити зміст реферату або відповісти на запитання щодо його основної проблематики.

Вимоги до оформлення реферату

Обсяг реферативної роботи має складати – 10 сторінок. До загального обсягу роботи не входять додатки, глосарій, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів підлягають суцільній нумерації. Робота має бути надрукована з дотриманням стилістичних і граматичних норм. У тексті обов'язково повинні бути посилання на літературу та інші джерела, що використовувалися при підготовці реферату.

Текст реферативної роботи викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4.

Робота друкується шрифтом Times New Roman, 14 кеглем; вирівнювання – «За шириною»; міжрядковий інтервал «Полуторний» (1,5 Lines); абзацний відступ – п'ять знаків (1,25 см); верхнє і нижнє поле – 1,5 см., ліве – 2,5 см, праве – 1 см. Абзацний відступ має бути однаковим у всьому тексті і дорівнювати п'яти знакам (1,25 см).

Заголовки розділів, як правило, розміщують посередині рядка.

Нумерація сторінок має бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки чи рисок. Титульний аркуш включається до загальної нумерації сторінок письмової роботи, але номер сторінки на титульному аркуші, як правило, не проставляють.

При використанні літературних джерел в тексті письмової роботи робляться посилання – в разі посилання на літературне джерело у квадратних дужках вказується його порядковий

номер у списку літератури та конкретна сторінка, наводиться цитата, точні цифри, дані, наприклад [3, с. 17].

Список використаних джерел оформлюється згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015.

Ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати безпосередньо після першого посилання на нього в тексті. Якщо графік, схема, таблиця не поміщається на сторінці, де є посилання, їх подають на наступній сторінці. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті.

ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТА НА СЕМІНАРСЬКОМУ ЗАНЯТТІ:

Високий рівень (5). Студент має глибокі, міцні і систематичні знання всіх теоретичних положень теми, може не тільки вільно сформулювати, але й самостійно довести важливі висновки, принципи, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання, пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з уже вивчених юридичних та загальноосвітніх дисциплін. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатнім рівнем узагальненості знань. Студент самостійно розв'язує типові задачі різними способами, стандартні, комбіновані й нестандартні казуси, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. При виконанні практичних завдань студент дотримується усіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати.

Рівень вище середнього (4). Студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття, категорії і принципи теми, а також пов'язати їх з реальними явищами, може привести вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, може самостійно довести їх. Демонструє здатність пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з дисципліни. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій та перетворень, може самостійно сформулювати типову задачу за її словесним описом, скласти типову схему та обрати раціональний метод розв'язання, здатний провести аналіз і узагальнення результату. При вирішенні фабули студент може самостійно підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки

Середній рівень (3). Студент знає основні поняття, категорії і термінологію теми, може сформулювати базові принципи теми, пов'язати їх з деякими реальними явищами, може привести в основному вірне вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести окремі

приклади їх застосування в практичній діяльності, але не завжди може самостійно довести їх. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь в основному логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент в цілому самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій, допускає незначну кількість помилок, які виправляє самостійно, але не завжди здатний провести аналіз і узагальнення результату. При вирішенні фабули студент може за допомогою викладача підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки.

Достатній рівень (2). Студент відтворює основні поняття і визначення теми, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теорії, знає істотні ознаки (засади) основних інститутів та їх відмінність, може визначити окремі термінологічні дефініції теоретичного положення за словесним формулюванням і навпаки; допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може. Студент може розв'язати найпростіші типові задачі за зразком, виявляє здатність виконувати основні елементарні аналізи, але не спроможний самостійно сформулювати задачу за словесним описом і визначити метод її розв'язання. При вирішенні фабули студент виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але з помилками, які виправляє за вказівкою викладача; робить в основному вірні висновки, але не розуміє достатньою мірою мету роботи.

Низький рівень (1). Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу теми елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і правові явища. У відповіді цілком відсутня самостійність. Студент знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями теми, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення теорії (риси, принципи). Не здатний пов'язати матеріал теми з раніше вивченим матеріалом. При вирішенні фабули студент вміє користуватися окремими законодавчими положеннями, але не може самостійно виконати роботу і зробити висновки.

7. Рекомендовані джерела інформації

1.1. ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА(Основна література, методичне забезпечення, ресурси)

Література:

1. Міжнародна організація праці. Конвенції та рекомендації, ухвалені МОП. т. 1-2, Міжнародне бюро праці, Женева, 1999, 1600 с.
2. Жернаков В. Міжнародний аспект правового регулювання соціально-трудових відносин / В. Жернаков // Право України. – 2001. – № 4. – С. 59-61.
3. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21 листопада 2002 р. № 228-IV // Відомості Верховної ради України. – 2002. – № 50. – Ст. 2233.
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV // Відомості Верховної ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.

5. Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу: [моногр.] / [Н.М. Хуторян, Ю.В. Баранюк, С.В. Дріжчана, Л.П. Гаращенко, І.П. Лаврінчук, Г.І. Чанишева та ін.]; відп. ред. Н.М. Хуторян. – К.: ТОВ Вид-во “Юридична думка”, 2008. – 304 с.
6. Жоравович Д. Вплив міжнародних норм про працю на вітчизняне трудове право / Д. Жоравович // Право України. – 2001. – № 3. – С. 69-71.
7. Лаврінчук І. Європейська конвенція і трудове право України / І. Лаврінчук // Праця і зарплата. – 2004. – № 18. – С. 2-3.
8. Про міжнародні договори: Закон України від 22 грудня 1993 року № 3767-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 10. – Ст. 45.
9. Про оплату праці. Закон України від 24.03.1996 р. № 108/ 96-ВР [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/108/95-%D0%B2%D>.
10. Про прожитковий мінімум. Закон України від 15.07.1999 р. № 996-ХІV [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/966>.
11. Порядок обчислення середньої заробітної плати, затверджений постановою КМУ від 08.02.1995 р. № 100 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/100-95-%D>.
12. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 року № 13 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах (1972-2003). За заг. ред. В.Т. Маляренка. К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2004. С. 159-169.
13. Про методичні рекомендації щодо запровадження погодинної оплати праці та дотримання мінімальних годинних гарантій в оплаті праці: наказ Міністерства праці України від 16 квітня 1999 року № 69 // Праця і зарплата. – 1999. – № 9. – С. 2-4.
14. Інструкція про порядок і умови суміщення професій (посад). Затв. постановою Державного комітету СРСР по праці та соціальним питанням СРСР, Міністерства фінансів СРСР та ВЦРПС від 14 травня 1982 № 53-ВЛ // Бюлетень Держкомпраці СРСР. – 1982. – № 8.
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів та коефіцієнтів з оплати праці працівників установ закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF>
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 1999р. № 2288 «Про впорядкування умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, органів прокуратури, судів та інших органів» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2288-99-%D0%BF>
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 р. № 494 «Про затвердження Порядку виплати надбавки за стаж наукової роботи» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/494-2004-%D0%BF>
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 1995 року № 64 «Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648-95-%D0%BF>
19. Постановою Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 року № 244 «Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-93-%D0%BF>
20. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 року № 13 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах (1972-2003). За заг. ред. В.Т. Маляренка. К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2004. С. 159-169.

21. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 // Відомості Верховної Ради України. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/print>
22. Верховний Суд України / Верховний Суд України URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>
23. Про судоустрій та статус суддів. Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 28.01.2019).
24. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. № 9 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700> (дата звернення: 27.01.2019).
25. Цивільний процесуальний кодекс № 1618-IV від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> - (дата звернення: 28.01.2019).
26. Про судовий збір. Закон України від 08.07.2011 року № 367-VI [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2109-14> (дата звернення: 27.01.2019).
27. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 року № 137/98-ВР / Верховна рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-в.

1.2. ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник.–5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 860 с.
2. Трудове право України: Академ. курс: [підруч.] / [А.Ю. Бабаскин, Ю.В. Баранюк, С.В. Дріжчана, та ін.]; за заг. ред. Н.М. Хуторян. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 608 с.
3. Антонович М. Імплементация міжнародного пакту про громадянські та політичні права в Україні: кризь призму Комітету ООН з прав людини / М. Антонович // Право України. – 2004. – № 8. – С. 33-36.
4. Валецька О.В. Історико-правовий аспект встановлення та регулювання мінімальної заробітної плати / О.В. Валецька // Визначальні тенденції генезису державності і права: зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. [“Треті Прибузькі юридичні читання”], Миколаїв, 23-24 лист. 2007 р. / За ред. В.І. Терентьєва, О.В. Козаченка / М-во освіти і науки України, Одес. націон. юрид. акад. [та ін.]. – Миколаїв: Вид-во “Іліон”, 2007. – С. 369-372.
5. Лаптії І. Деякі аспекти історичного розвитку та вдосконалення правового регулювання інституту мінімальної заробітної плати в умовах ринкової економіки / І. Лаптії // Право і безпека. – 2005. - № 41. – С. 133-135.
6. Венедиктова В.М. Правове регулювання відхилень від нормальної тривалості робочого часу: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 “Трудове право; право соціального забезпечення” / В.М. Венедиктова. – Харків, 1999. – 20 с.
7. Сімутіна Я. Проблеми правового регулювання оплати праці з відхиленням від нормальних умов праці / Я. Сімутіна // Юридична Україна. – 2005. – № 10. – С. 44-50.
8. Чанишева Г.І. Колективні відносини у сфері праці: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.05 “Трудове право; право соціального забезпечення” / Г.І. Чанишева. – Харків, 2002. – 40 с.
9. Золотухіна Л.О. Договірні форми реалізації соціально-економічних прав та інтересів працівників в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 “Трудове право; право соціального забезпечення” / Л.О. Золотухіна . – Харків, 2007. – 20 с.
10. Деркач О.В. Недоліки сучасного колективно-договірного регулювання оплати праці / О.В. Деркач // Економіка. Фінанси. Право. – 2007. – № 6. – С. 25-26.

11. Дашутів І.В. Правове регулювання судового захисту трудових прав громадян: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 // Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого. Х., 2008. 25 с.